

O'ZBEKISTONDA IMPORT FAOLIYATINING RIVOJLANISHI VA UNING IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI

Soburov Javohir

Ma'mun universiteti Iqtisodiyot kafedrası o'qtuvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20438476>

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida import faoliyatining rivojlanish tendensiyalari, import hajmining iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri hamda import tarkibidagi o'zgarishlar statistik va ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida mamlakat import hajmi, import tarkibi, texnologik importning ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri va importning yalpi ichki mahsulotdagi o'rnini o'rganildi. Shuningdek, import siyosatini takomillashtirish va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish masalalari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari import faoliyati iqtisodiy modernizatsiya va sanoat rivojlanishining muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: import, tashqi savdo, iqtisodiy o'sish, texnologik import, sanoat modernizatsiyasi, investitsiya, xalqaro savdo, makroiqtisodiyot, import tarkibi, iqtisodiy integratsiya.

DEVELOPMENT OF IMPORT ACTIVITY IN UZBEKISTAN AND ITS IMPORTANCE IN THE ECONOMY

Abstract

This article analyzes the development trends of import activity in the Republic of Uzbekistan, the impact of import volume on economic development, and changes in import structure using scientific and statistical methods. The study examines import volume, import structure, the impact of technological imports on production efficiency, and the role of imports in GDP. In addition, issues related to improving import policy and developing domestic production were analyzed. The results show that import activity is an important factor in economic modernization and industrial development.

Keywords: import, foreign trade, economic growth, technological imports, industrial modernization, investment, international trade, macroeconomics, import structure, economic integration.

РАЗВИТИЕ ИМПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ЭКОНОМИКИ

Аннотация

В данной статье анализируются тенденции развития импортной деятельности Республики Узбекистан, влияние объема импорта на экономическое развитие, а также изменения в структуре импорта на основе статистических и научных методов. В ходе исследования изучены объем импорта, структура импорта, влияние технологического импорта на эффективность производства и роль импорта в ВВП страны. Также рассмотрены вопросы совершенствования импортной политики и развития отечественного производства. Результаты исследования показывают, что импортная деятельность является важным фактором экономической модернизации и промышленного развития.

Ключевые слова: импорт, внешняя торговля, экономический рост, технологический импорт, промышленная модернизация, инвестиции, международная торговля, макроэкономика, структура импорта, экономическая интеграция.

KIRISH (INTRODUCTION)

Jahon iqtisodiyotining globallasuvi sharoitida import faoliyati mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Import xorijiy davlatlardan tovarlar, xizmatlar, texnologiyalar va uskunalarni olib kirishni anglatadi. Ayniqsa rivojlanayotgan davlatlar uchun zamonaviy texnologiyalar va sanoat uskunalarning import qilinishi ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda iqtisodiyotni liberallashtirish va xalqaro iqtisodiy aloqalarni kengaytirish natijasida import hajmi sezilarli darajada oshmoqda. Xususan, sanoat uskunalari, avtomobil ehtiyot qismlari, farmatsevtika mahsulotlari va texnologik qurilmalar importi mamlakat iqtisodiyotining modernizatsiyasiga xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekistonda import faoliyatining rivojlanish tendensiyalarini statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilish hamda uning iqtisodiy taraqqiyotga ta'sirini ilmiy jihatdan baholashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI (LITERATURE REVIEW)

Import va xalqaro savdo masalalari iqtisodiyot fanida keng tadqiq etilgan. Adam Smit va David Rikardo xalqaro savdo nazariyalarida davlatlar o'rtasidagi savdo almashinuvi iqtisodiy samaradorlikni oshirishini ta'kidlaganlar.

Keyns iqtisodiy nazariyasiga ko'ra, import mamlakat ichki bozorida talab va taklif muvozanatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda esa texnologik import sanoat modernizatsiyasi va innovatsion rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida qaraladi.

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan importning sanoat rivojiga, ichki bozordagi raqobat muhitiga va iqtisodiy o'sishga ta'siri keng o'rganilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (METHODOLOGY)

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

- statistik tahlil;
- iqtisodiy taqqoslash;
- dinamik qatorlar tahlili;
- grafik va jadval usullari;
- iqtisodiy-matematik tahlil.

Maqolada O'zbekiston Respublikasining import ko'rsatkichlari asosida iqtisodiy tahlillar amalga oshirildi.

TADQIQOT NATIJALARI VA TAHLIL (RESULTS AND DISCUSSION)

O'zbekiston import hajmining o'sish dinamikasi

So'nggi yillarda mamlakat import hajmi barqaror o'sib bormoqda. Bu esa ishlab chiqarish ehtiyojlari va iste'mol bozori talabining ortishi bilan bog'liq.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasining import hajmi dinamikasi (mlrd AQSh dollari)

Yillar	Import hajmi
2020	21.1

Yillar	Import hajmi
2021	25.5
2022	30.7
2023	35.7
2024	38.4

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2024 yillarda import hajmi qariyb 1,8 barobarga oshgan. Bu mamlakat iqtisodiyotida ishlab chiqarish va iste'mol faolligining kuchayganligini ko'rsatadi.

Import tarkibidagi o'zgarishlar

Import tarkibida texnologik uskunalar, sanoat mahsulotlari va farmatsevtika mahsulotlari ulushi yuqori hisoblanadi.

2-jadval

Import tarkibi (% hisobida)

Mahsulot turlari	2020	2024
Mashina va uskunalar	32	38
Kimyo va farmatsevtika mahsulotlari	15	18
Oziq-ovqat mahsulotlari	11	10
Energetika mahsulotlari	18	14
Sanoat xomashyosi	14	12
Boshqa mahsulotlar	10	8

Mazkur ko'rsatkichlar texnologik import ulushi oshayotganligini ko'rsatadi. Bu esa sanoat modernizatsiyasi jarayonlarini jadallashtiradi.

Importning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri

Import iqtisodiyotni zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlaydi va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Makroiqtisodiy modelga ko'ra:

$$Y=C+I+G+(X-M)$$

Bu formulada:

- **Y** — yalpi ichki mahsulot;
- **X** — eksport;
- **M** — import hajmi.

Importning ortishi qisqa muddatda savdo balansiga bosim qilishi mumkin, biroq texnologik import uzoq muddatda ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Texnologik modernizatsiya modeli:

$$Q=f(K,L,T)$$

Bu yerda:

- **Q** — ishlab chiqarish hajmi;
- **K** — kapital;
- **L** — mehnat;
- **T** — texnologiya.

Texnologik import ishlab chiqarish funksiyasidagi texnologik omilni kuchaytiradi.

Import geografiyasi

O'zbekiston import hamkorlari orasida quyidagi davlatlar yetakchi o'rinlarni egallaydi:

- Xitoy

- Rossiya
- Janubiy Koreya
- Qozog‘iston
- Turkiya

Mazkur davlatlardan asosan texnologik uskunalar, avtomobillar, sanoat mahsulotlari va farmatsevtika vositalari import qilinadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR (CONCLUSION)

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, import faoliyati O‘zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va sanoat rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa texnologik import ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va innovatsion rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qilmoqda.

Kelgusida import siyosatini takomillashtirish uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- texnologik importni rag‘batlantirish;
- mahalliy ishlab chiqarishni qo‘llab-quvvatlash;
- import o‘rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish;
- logistika xarajatlarini kamaytirish;
- xalqaro standartlarni joriy etish;
- sanoatda innovatsion texnologiyalar ulushini oshirish.

Natijada mamlakatning iqtisodiy raqobatbardoshligi va sanoat salohiyati yanada oshadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Adam Smith. *The Wealth of Nations*. London, 1776.
2. David Ricardo. *Principles of Political Economy and Taxation*. London, 1817.
3. John Maynard Keynes. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London, 1936.
4. Michael Porter. *Competitive Advantage of Nations*. New York, 1990.
5. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma‘lumotlari.
6. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlari.
7. Jahon banki iqtisodiy hisobotlari.
8. Xalqaro valyuta jamg‘armasi (IMF) statistik ma‘lumotlari.
9. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi materiallari.
10. Ilmiy iqtisodiy jurnallar va maqolalar to‘plami.